

שפת אמת

המבואר

פר' בשלח

מבואר על ידי
הרה"צ רבי פישל וינגרטן זצ"ל

☞ התוכן ☞

- תרל"א: התעוררות ה"למעלה מהקול" על ידי הקול עמ' ג
תרמ"ז: שירת הים עמ' יא
תרמ"ז: על ידי אמונת בני ישראל עקרו את כוחן של מצרים בשורשם עמ' טז
ולא נחם - הנהגה למעלה מדרך הטבע עמ' יח



להשיג מדי שבוע
לתרומות, הערות והארות

ארץ הקודש: 03-7200159
ארה"ב: 718-9260874
9260874@GMAIL.COM

לשמיעת השיעורים בטלפון:
0732951385

בארה"ב (קול הלשון): 7183952440/3/1/2/9 ל מאפטא, עבודת ישראל

התעוררות ה"למעלה מהקול" על ידי הקול

בני ישראל יש לומר שלא ידעו מזה כי אין מפורש שמושה רבינו ע"ה הגיד להם, ויש לומר שאמר להם רק שישבו, [ומה שלא אמר להם, נראה כי לשון מאמר ה' ואמר פרעה לבני ישראל כו' משמע שזה נאמר לו, והפסיק הציווי של אמירתו לישראל וישבו ע"ש]. אבל משה רבינו ע"ה למה צעק. אך נראה כי מדרך הצדיק לצעוק אף על מה שנבטח, שמאמר הש"י הוא אחר שלימות פעולותיו של האדם, ותפילה וצעקה בכלל פעולת אדם השלם לאלהיו, ולזאת מה שיהיה נושע על ידי תפילה וצעקה הוא הישועה שנבטח עליו.

ונראה שאין מבטיחין באמת, רק למי שיודע זה שצריך צעקה גם אחר ההבטחה, [וז"ש אין הבטחה לצדיקים. ויש לומר שלכך לא נאמר לישראל ההבטחה, שלא היו צועקים, והשם יתברך רצה שיצעקו כמו שפירש במדרש השמעיני את קולך. אבל משה רבינו ע"ה אף שנבטח צעק, ולכך נמסרה לו ההבטחה כנ"ל].

אז"ז מו"ר ז"ל הגיד פי' המדרש מה תצעק כו' ב' ירושות כו'. כי על ידי הקול מעוררין בני ישראל דביקתם בקול קול יעקב. וכשמתעורר רצון זה. שואלין מה תצעק שאין צריך צעקה כלל. [כענין "על בני ועל פועל ידי תצוני"]. ומכל מקום כל זה נעשה על ידי הקול, וז"ש מתגאה בירושתו, שמגיע על ידי הקול לשלמעלה מהקול כו', ודפח"ח ושפתים ישק, כי פשוט תמוה לשון המדרש במ"ש כבר שמעתי צעקתך כו' ע"ש.

עוד במדרש טרם יקראו כו'. נראה הפירוש כי מה שמוכן האדם להצעקה זה עיקר המכוון, ושוב אין צריך לגוף הצעקה כלל, וזה מה תצעק כשהגיע לבחינת הצעקה כנ"ל. [וזה ענין צעק לבם כו' וכן צעקו וה' שמע, אף שבלב אינו נשמע כלל, מכל מקום ה' שומע ואין צריך לצעוק בפה ממש].

ואבן עזרא ורמב"ן (י"ד, ט"ו) מקשים על צעקת משה רבינו ע"ה והלא הקב"ה הבטיחו שאכבדה בפרעה כו' וצעקת

המדרש שישראל
נגאלו בזכות
הצעקה

אז"ז מו"ר ז"ל הגיד פי' המדרש מה תצעק כו' ב' ירושות כו'. ז"ל המדרש (שמות רבה כ"א א') "ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי הה"ד צעקו וה' שומע" - וודאי אין כוונת תיבות אלו לומר שמושה רבינו לא יצעק לרבש"ע, שהרי מה עליו לעשות כשכלל ישראל נמצאים בצרה, הלא וודאי צריכים אז לצעוק לרבש"ע, רק מפרש הכוונה שהרבש"ע אמר לו אין לך מה לצעוק אלי ולבקש ממני, היות וכלל ישראל כבר צעקו אלי וקיבלתי כבר צעקתם, "מהו כן? אלא שתי ירושות הנחיל יצחק לשני בניו, הנחיל ליעקב הקול, וכן הוא אומר: "הקול קול יעקב", והנחיל לעשיו הידים, שנאמר: והידים ידי עשיו, ועשיו היה מתגאה בירושתו, שנאמר "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בהרב אצא לקראתך", וכוונתו היתה שסומך על ברכת אביו יצחק שברכו ב"ועל חרבך תחיה", כדאיתא במדרש תנחומא (בשלח ט) שאדום אמרו להם אתם מתגאים על שירושה לכם מאבותיכם "הקול קול יעקב", אנו מתגאים על מה שהבטיחנו עשיו אבינו "ועל חרבך תחיה", "ויעקב מתגאה בירושתו שנאמר "ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו" היינו "הקול קול יעקב". לעתיד לבוא שניהם נוטלים שכרם, עשיו נוטל שכרו שנאמר "...אם תשא אל השמים הרבי הנה אף אדום תרד", לאחר שחרבו של הקב"ה תשבע מדמו של שרו של אדום שבשמים, תרד היא למטה ותכלה את אומת אדום כאן למטה, יעקב נוטל שכרו שנאמר ע"י הנביא (ירמיהו לג, י - יא) "עוד ישמע בהרי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה" והיינו שמי שמקיים את ה"קול קול יעקב" יזכה

לכל החמישה קולות, לכך כתיב "צעקו וה' שומע" לפי שצעקו בני ישראל על הים, שנאמר "ויצעקו בני ישראל אל ה'" שמע הקב"ה לתפילתם ואמר למשה "מה תצעק אלי" כבר שמעתי צעקתך "דבר אל בני ישראל ויסעו".

כי על ידי הקול מעוררין בני ישראל דביקתם בקול קול יעקב. - כלל ישראל בקולם, מוציאים ומגלים מהכח אל הפועל את הקול העליון של יעקב אבינו, שהוא הראשון שהיה דבק את הקול העליון, ובכך שהוריש לנו את ה"קול קול יעקב" שדבוק בהקול העליון מסר לנו כח שכשאנחנו-כלל ישראל מעוררים בפועל את הקול ומגלים את כח יעקב אבינו שנמצא בנו, בזה אנחנו מעוררים את דביקותנו בשורש הקול שהוא יעקב אבינו.

וכבר נתבאר שהאבות הקדושים בפעולתם הפכו את כלל ישראל לאומה אחרת, למין אחר של הבריאה, וכל דבר שעשו, כל עבודה בכללות ובפרטות, בכללות: אברהם אבינו - אמונה ואהבה, יצחק אבינו - יראה, ויעקב אבינו - מידת הרחמים, ובכך שעוררו בעצמם, ברמ"ח אבריהם ושס"ה גידיהם, גשמיים ורוחניים, שכלל ישראל נמצא בתוכם, גרמו שגם נשמות כלל ישראל נתדבקו בעבודה זו עד שנתהווה עצם מעצמיו ובשר משרם, חלק ממהותם, אלא שאינו מתגלה לבד, מטבע בריאתם, רק על ידי העבודה, אבל אחר העבודה, אין הקול עצמי, אלא - מעוררים בני ישראל דביקתם בקול קול יעקב.

בכל יהודי גנוזים כוחותיהם של כל האבות הק'

ונקדים דקולו של יעקב אבינו לא היה קול חיצוני, אלא היה קול שכלל בתוכו גם את הרצון, כידוע שהקול הוא גילוי ההרגשים שבלב אשר הם ו' מידות הנרמזים באות ו' של השם הוי"ה והדיבור שהוא בחינת מלכות מכוון כנגד ה' אחרונה של השם הוי"ה, ואמנם כוחו של יעקב אבינו היה שהוא עורר את הקול, על ידי שהיה דבוק בכל השם הוי"ה, כולל את ראשו והקוצו של י'-הרצון וה' שהיא הבינה שהם אב ואם להמידות.

וכשמתעורר רצון זה. שואלין "מה תצעק", שאין צריך צעקה כלל. - דכשמתעורר רצון זה שלנו שהוא למעלה מהקול, אנו עומדים גבוה יותר מהצעקה, ואז אנחנו דבוקים במקור הצעקה - ברצון העצמי, - **[כענין (ישעיה מוה, יא) "עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֶּעַל יְדֵי תְצַוֵּנִי"]**. אומר הבורא לנביא, על מי ועל מה אתה מבקשיני ומצויני לרחם, וכי על בני צריך לבקש הלא הם בני, וכלשון המכילתא דרשב"י שהובא ברש"י "רבי אלעזר המודעי אומר "מה תצעק אלי" על בני ישראל איני צריך ציווי, "על בני ועל פועל ידי אני צריך ציווי? והלא כבר מוכנים הם לפני מששת ימי בראשית, שנאמר "אם ימוש החוקים האלה מלפני אני ה' והלא את ישראל לא עזבתים מהיות גואל לפני כל הימים" והיינו שכלל ישראל הריהם חלק מהבריאה ולא תוכל להיות מציאות הבריאה ללא כלל ישראל!".

[1] ויש להוסיף בזה על פי מה שנתבאר בספה"ק להקשות במה שאיתא בזה"ק כי תכלית ירידת האדם לעולם הזה הוא כדי שלא יאכל נהמא דכיסופא בעולם העליון ליהנות מזיו השכינה בחינם שזה צער, והקשו והלא גם מה שאדם עובד את ה' בעולם הזה הכל מחסדו ית"ש, וכדאיתא במדרש מי הקדימני ואשלם, מי עשה מעקה עד שלא נתתי לו בית וכו', וגם כל עבודת האדם הכל בחסדו ית"ש הנותן לו מוחין ודעת ומידות לעבדו ית', והכל הוא חסדו ית"ש. ותירצו דאין הכי נמי, אלא שכל מה שלחם חנינם הוא נהמא דכיסופא שיש בושה בנטילתו הוא רק למי שהוא בבחינת עבד, אבל מי שעובד אותו ית"ש בבחינת בן אין לו נהמא דכיסופא, כי הבן מקבל מזונותיו

אלא דזוהי עבודת כלל ישראל ועבודת הצדיק בפרט, לעורר מצד כלל ישראל למטה, את התשוקה וההתעוררות להתקרב לשורש. ולענייננו עבודת הצדיק היא לעורר את הקול ושורשו, היינו עצם הרצון, והיא הנקודה שבה נתגלית המציאות שכלל ישראל הרי הם "בנים אתם לה' אלוקיכם", ועל ידי העבודה העצמית, שכלל ישראל עוררו, נתגלה גם לחוץ שהם בנים לבורא כל עולמים, ומכל מקום כל זה נעשה על ידי הקול. והיינו שע"י הקול מעוררין את מה שלמעלה מהקול, דהן אמת היא שאין צריך לצעוק אבל לעורר זאת שא"צ צעקה, זה עצמו נעשה ע"י הקול.

וזהו שאיתא "מתגאה בירושתו", [לשון התרוממות והתנשאות], שמגיע על ידי הקול לשלמעלה מהקול כו'. היינו שאנו בחינת "מה יפה ירושתינו", אנו "חלק ה' עמו" - בעצם, אבל ע"י הקול, זה העבודה והאתערותא דלתתא, שעל ידו מגלים זאת, שאנו כביכול חלק אלוה-ה ממעל.

ודברי פי חכם חן ושפתים ישק, כי פשוט תמוה לשון המדרש במה שכתב כבר שמעתי צעקתך כו' ע"ש. דאם נענה משה על ידי צעקה, אינו מובן דבר ה' אליו מה תצעק אלי, הול"ל זה שצעקת אלי כבר שמעתי, אבל באמרו מה תצעק אלי נראה שיש איזה חיסרון בכך, ולהנ"ל א"ש, "כבר שמעתי צעקתך", היינו, שצעקתך כבר הגיע לשורשה, שהיא למעלה מהצעקה, א"כ א"צ לצעקה. עישדה"ק.

עוד במדרש טרם יקראו כו' (ואני אענה). ז"ל המדרש הק' (שמות רבה כ"א ג') "ד"א מה תצעק אלי הה"ד והיה טרם יקראו ואני אענה עוד הם מדברים ואני אשמע, שני פעמים הוא אומר בפסוק ואני, ואני, ומשה אומר (דברים לב לט) ראו אתה כי אני אני הוא, אלא כל מי שעושה רצון המקום ומכוין את ליבו בתפילה שומע לו בעוה"ז, וכן לעתיד לבוא, שנאמר "והיה טרם יקראו ואני אענה בעוה"ז", ולעת"ל "הם מדברים ואני אשמע", (וזה כונת ב"פ ואני) ומה הם מדברים - היינו מה יהיה הדיבור לעתיד לבוא, על מה הם יכולים לעורר את הבקשה, אלא שכ"א עומד ומשמיע תלמודו, דהיינו התורה שלמד כביכול, הוא יושב ומשמיע עמהם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, וכתיב והיו עיניך רואות את מוריך וכל בניך לימודי ה' (עיי"ש דברי המדרש הק', וזהו פי' מה תצעק אלי פי' שאין לך צורך לצעוק שידוע אני את המחשבות גם בלא צעקה. פי' הם מדברים: איזה דיבור של בקשה על הפירות יש לעתיד לבוא).

העיקר היא
התעוררות מקור
קול הצעקה

על שולחן אביו משום שהוא אבר מאבריו ובטל אליו לגמרי - "כרעא דאבוהא", וממילא בדין הוא נוטל, וזה כל עבודתינו בעולם להיות בבחינת בנים לעבדו ית' בשכלינו ומוחינו עד נהיה בטלים אליו בפנימיות הנפש ושכל, וכידוע על פי האריז"ל שהקב"ה משפיע לאדם מוחין בכל יום לעבדו ית' ועל ידי זה הוא נחשב כבן אליו ית' כמו שמוח האב מיוחד בבן שבזה מתייחס אליו להקרא בנו (ולכן בעכו"ם אין יחוס משום שאין להם מוחין רק חשובים כבהמה לעשות כל מעשיהם על פי תאוותם), וממילא כשנהיה בנים אליו אז הלחם לא יהיה נהמא דכיסופא.

ועל פי זה יש להסביר דברי רבינו, שכשאדם מגיע לדרגה של צעקה, שמעורר דביקותו בקול קול יעקב שהוא הביטול הגמור אליו ית' עד שצועק אליו מאליו כצעקת התינוק הצועק לאביו, אז אין צריך צעקה, כמו שכתוב "על בני ועל פועל ידי תצוני", שמי שהוא בבחינת בנו של הקב"ה אין צריך לבקש מזונותיו כי בדין הוא נוטל משולחן המלך כראוי לבני המלך שהם כרעי דאבוהא (בן המחבר).

נראה הפירוש כי מה שמוכן האדם להצעה זה עיקר המכוון. ושוב אין צריך לגוף הצעה כלל, ולפי זה יתפרש כונת הכתוב "טרם יקראו" (שהמדרש הק' אומר שעולה על ה"מה תצעק אלי") ולכאורה הכוונה היא שכלל ישראל מתחיל לקרוא להקב"ה, אלא שעד שמוכנים להוציאו מהכח אל הפועל, אומר הקב"ה עליהם "טרם יקראו" - "ואני אענה" אבל ודאי אין הכוונה שכלל ישראל לא ירצה לקרוא, כי אז ודאי אין את מעלת ה"ואני אענה". יש בחינה של "יקראו" לפני שמוציאים זאת מהכח אל הפועל "טרם יקראו ואני אענה", היינו, "טרם יקראו", עוד לפני שהוציאו את התשוקה, שרצו לצעוק לרבש"ע, ועי"ז להגיע לשורש הצעה, כי צריך האדם לעורר ליבו לצעה לפני שצועק בפועל, אז "ואני אענה" וא"צ לגוף הצעה, כי הרבש"ע כבר שמע והגיע אליו לשורש כביכול ההשתוקקות וההתדבקות למקור של הקול קול יעקב.

וכעי"ז איתא מצדיקים לפרש אמרינו "ושמע צעקתינו יודע תעלומות" דקשה, למה צריכים להיות יודע תעלומות בשביל לשמוע צעה? ולפי מה שפירש כאן רבינו הק' אתי שפיר דעיקר הצעה היא ההכנה לצעה, ואז לא צריכין לגוף הצעה כי הוא יתברך יודע תעלומות עד שהצעה כמו שהיא, נמצאת במעמקי ותעלומות הלב.

וזה "מה תצעק" כשהגיע לבחי' הצעה כנ"ל. אומר הקב"ה לבני ישראל "מה תצעק" הרי כבר הבנת צעקתכם, כשקיבלתי הכנתכם לצעה, עוד לפני שהוצאתם הצעה מהכח אל הפועל ושוב אינכם צריכים לגוף הצעה כלל כפי שאומר רבינו.

[וכן מפורש בדברי האר"י הק', (לקוטי תורה תהלים קמה): קרוב ה' לכל קוראיו, הפסוק הזה נראה כפל כי לכל קוראיו ולכל אשר יקראוהו באמת נראה הכל אחד ולמה אמר תחלה קוראיו בל' הוה ואח"כ יקראוהו בל' עתיד ואם הם חלוקים, כן הול"ל ולכל אשר יקראוהו באמת, והענין כי לא כל האנשים שוין כי יש אנשים חסידים אשר טרם יקראו ויתפללו יודע הש"י שכוונתן לקראו ויענה אותן תחלה, ויש אנשים אחרים שאינם במדרגה הזאת אבל כאשר צועקים והם בעת תפלתם עונה אותם, וז"ש עוד הם מדברים ואני אשמע, וז"ש קרוב ה' לכל קוראיו (לכל אשר יקראוהו באמת) פי' כי לאותם שכבר קראו אותו הוא קרוב להם ועונה אותם ואינו מקפיד אם ראויים אם לאו כי קרוב ה' לכולם בין שיהיו ראויים בין שאינם ראויים. אבל יש גם בחי' שני' והוא כי גם קרוב הוא להם טרם שיקראוהו רק שהם רוצים לקרוא אותו ועדיין לא קראוהו הוא קרוב להם, וז"ש לכל אשר יקראוהו פי גם קרוב לכל אשר יקראוהו בעתיד אך צריך בזה תנאי והוא שצריך שיקראוהו באמת, אבל כת ראשונה שהם לכל קוראיו אע"פ שאינם באמת ואינם ראויים עכ"ז הוא קרוב להם אחר שכבר קוראים אותו, לכן לא נאמר ולכל וגו' כי הם כתות חלוקות במציאותם ובתנאים זה מזה" עכ"ל ק].

[וזה ענין צעק לָבָם אֶל אֲדֹנָי (איכה ב יח), וכן צַעֲקוּ וְה' שִׁמְעַ (תהילים לד, יח). אף שצעה היא בלב שאינו נשמע כלל. מכל מקום "ה' שומע". מקשה רבינו איך שייך לומר לשון צעה בלב, והלא לשון צעה הוא בפשטות ענין של הרמת קול מעומק הלב, ומפרש שהכוונה היא שבשעה שהלב היה מוכן לצעוק להקב"ה מהפה, כבר נתקבלה הצעה כאילו כבר יצאה, ועל זה נאמר "טרם יקראו ואני אענה". והיינו צעה

כזאת שאף אחד לא יכול לשמוע ורק ה' שומע, כי הוא הרי יודע תעלומות והוא לא צריך צעקה שנשמעת בקול, דאליו יתברך מספיק צעקת הלב, ואין צריך לצעוק בפה ממש]:

וכדאיתא בזוה"ק (חלק ב' כ"א) תנו רבנן האי מאן דצלי ובכי וצעיק (מי שמתפלל, מבקש, ובוכה וצועק), עד שכבר לא יכול למירחש בשפתיה (להוציאו ולבטא בשפתיו), האי צלותא שלימתא דבליבא. (זוהי תפילה שלימה שבמעמקי הלב) ולעולם לא הדרא בריקניא (אף פעם אינה חוזרת ריקם). עיי"ש:

ואבן עזרא² ורמב"ן³ (י"א ט"ו) מקשים על צעקת משה רבינו עליו השלום. הלא הקב"ה הבטיחו (שמות פרק יד, ד ושם י"ז) **ש"אִכְבְּדָה בְּפִרְעֹה כו'**, לשון זה "אכבדה בפרעה" מפורש ונשנה במקרא כמה פעמים, וא"כ קשה מאוד, וכי למשה רבנו ע"ה היה ח"ו משהו חסרון באמונה, וכי היה לו הו"א ח"ו שהרבש"ע לא יקיים את הבטחתו? הרי ודאי משה רבינו האמין בכל לבו ובודאי שלא צריכים הצעקה בכדי שהקב"ה יקיים הבטחתו כדכתיב "ותקם את דבריך כי צדיק אתה".

למה היה צריך משה לצעוק כיון שכבר הבטיחו

וצעקת בני ישראל יש לומר שלא ידעו מזה – [שהקב"ה הבטיח להם], כי אין מפורש שמרע"ה הגיד להם, **ויש לומר שאמר להם רק שישובו** [ולא אמר להם שיוושעו בשם ה']. ומביא בליקוטי יהודה מהאמרי אמת בשם אביו הקדוש רבינו ז"ל, דלכאורה קשה למה יראו כל כך בני ישראל בראותם מצרים נוסע אחריהם, הלא השם יתברך אמר מקודם "וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה"? ותירץ שרק למשה רבינו ע"ה אמר זה, כדכתיב בתהילים (קג ז) "יודיע דרכיו למשה", אבל "לבני ישראל" לא הודיע דרכיו אלא "עלילותיו", אחרי שכבר התעללתי בפרעה ולבני ישראל אמר שישובו ולא יותר ולא הגיד להם מאמר השי"ת ואכבדה בפרעה.

מתרץ למה צעקו בני ישראל

[ומה שלא אמר להם, למה באמת לא סיפר להם את הבטחת השי"ת, נראה כי לשון מאמר ה' (שם פסוקים ג, ד) וְאָמַר פִּרְעֹה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר, וְחִזְקֹתִי אֶת לֵב פִּרְעֹה וְרָדַף אַחֲרֵיהֶם וְאִכְבְּדָה בְּפִרְעֹה וּבְכָל חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם פִּי אֲנִי ה' כו' משמע שזה נאמר לו – לא היה ציווי מיוחד להודיע את זה לעם ישראל – והפסיק הציווי של אמירתו לישראל וישובו ע"ש]. אבל משה רבינו עליו

[2] ז"ל (על שמות יד, טו) - מה תצעק - יש אומרים כי משה היה צועק אל השם. וזה איננו נכון כי כבר דבר לו ואכבדה בפרעה. רק נאמר על משה שהוא כנגד כל ישראל. בעבור שצעקו בני ישראל אל ה'.

[3] ז"ל (שם): מה תצעק אלי אמר ר"א כי משה כנגד כל ישראל, שהיו צועקים לו, כמו שאמר ויצעקו בני ישראל אל ה' וא"כ למה אמר מה תצעק אלי, ראוי להם לצעק ואולי אמר מה תניחם לצעוק דבר להם ויסעו, כי כבר אמרתי לך ואכבדה בפרעה (פסוק ד) ורבותינו אמרו (מכילתא כאן) שהיה משה צועק ומתפלל, והוא הנכון, כי לא ידע מה יעשה, ואף על פי שאמר לו השם ואכבדה בפרעה, הוא לא היה יודע איך יתנהג, כי הוא על שפת הים והשונא רודף ומשיג, והיה מתפלל שירנו ה' דרך יבחר וזה טעם מה תצעק אלי, שהיית צריך לשאל מה תעשה ואין לך צורך לצעוק, כי כבר הודעתוך ואכבדה בפרעה, ולא סיפר הכתוב צעקת משה, כי הוא בכלל ישראל:

השלום שהוא הרי כן ידע את האמת הוא כן שמע מהקב"ה את ההבטחה של "ואכבדה בפרעה", א"כ - למה צעק?

אך נראה כי מדרך הצדיק לצעוק אף על מה שנבטח. - היינו שאין זה ח"ו חיסרון באמונה, לצעוק אחרי שהקב"ה מבטיח לו שבודאי יצא מהצרה ועוד יותר ואכבדה בפרעה, אלא דזוהי הדרך הטבעי של הצדיק, לצעוק לרבש"ע אפילו אחרי ההבטחה ואין שום ספק שבעולם בלב הצדיק, שהרבש"ע יקיים הבטחתו. - **שמאמר השם יתברך** - דהיינו הבטחתו - **הוא אחר שלימות פעולותיו של האדם.** שהרבש"ע מבטיח אני אעשה את שלי, אבל בכדי שתיכנס בפועל הישועה בך, צריך הנך להיות כלי מוכן לקבל את ישועתי, וזה נעשה ע"י פעולותיך.

הצדיק צועק כדי שיהיה כלי מוכן לקבל הישועה

"והיינו דלכן הרבה פעמים אנחנו לא זוכים שתתגלה אלינו הבטחתו יתברך, כי אמנם הקב"ה ודאי יקיים הבטחתו, אבל רצונו ית' שגם אנחנו נשתדל לעשות את כל מה שביכולתנו לעשות ורק אח"כ מתקיימת הבטחת הקב"ה, ואין זה חסרון כלפי מעלה כביכול הוא ית"ש צריך לעזרתנו, אלא הכוונה דזה עצמו מחסדי השי"ת שגאולתו ית' לא תבוא בריקניא - בריקנות שלנו, שלא נהיה בבחינת כלי שאין בו כלי קיבול ראוי לקבל השפע, דאז לא יתקיים אור הגאולה בתוכנו, ושלא נאכל נהמא דכיסופא - לחם בושא, אלא רצונו שאנחנו נעשה את כל מה שביכולתנו ואז תבוא למעלה מהטבע ישועתו יתברך.

ותפילה וצעקה בכלל פעולת אדם השלם לאלהיו. - חלקו בעבודה אינו שום סתירה לביטחון האמיתי והשלם בה', דתפילה להשי"ת וצעקה מעומק הלב, הינם חלק מהפעולות של אדם השלם באלוקיו, שהוא שלם באמונתו, שלם בהתקשרותו, שלם במעשיו. **ולזאת מה שיהיה נושע ע"י תפילה וצעקה.** הוא הישועה **שנבטח עליו.** התפילה והצעקה הם הכלי לקבל הישועה ואינם שום סתירה להבטחת השי"ת, שישלח את ישועתו אליהם. אנחנו לא רוצים ישועה כזאת שתשאיר אותנו ריקנים בלי תפילה ובלי מעשים טובים והכל יבוא מאליו.

הצעקה בשביל שלימות הנפש

כידוע מהספה"ק (תוי"פ פ' תזריע) בשם רבינו הבעש"ט הק', שאם באה הישועה מלמעלה, בלי אתערותא דלתתא, זה מורה על דין, וכמאמר חז"ל הוא מזריע תחילה יולדת נקיבה, היא מזרעת תחילה יולדת זכר, "הוא תחילה" אם ההתערורות באה ממנו ית' שהוא צד הנותן, קודם שאנחנו עושים פעולתנו, זה בחינת נקיבה-דין, אבל אם "היא" כנסת ישראל, עם ישראל, עושים קודם את פעולתם - "תחילה" אזי זוכים לבחינת זכר - מידת הרחמים.

כשהתערורות הישועה יהיה מצד המקבל אז בא השפע במידת החסד

ובליקוטי תורה מהרב בעל התניא, ביאר "היא תחילה" אם ההתערורות באה מלמטה, מחמת עבודתנו ומעשינו, "יולדת זכר" דעת חזק בעבודה, האומרת "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ" איני צריך לא עוה"ז ולא עוה"ב אלא אני צריך רק אותך בעצמך בלבד. אבל אם באה ההתערורות מצידו "הוא תחילה" אז "יולדת נקיבה" דעת

חלש בעבודה ד"נשים דעתן קלה" ואח"כ יכולים הם להתפתות בקל אחרי תאוות עוה"ז, לכן זה חלק מהישועה, שהישועה תבוא דוקא אחרי השתדלותינו ופעולותינו ותפילותינו וצעקתינו.

אין מבטיחין רק
לצדיק שיודע
יסוד זה

ונראה שאין מבטיחין באמת. רק למי שיודע זה, שצריך צעקה גם אחר ההבטחה. -אומר כאן דבר נפלא, שהרבש"ע אינו נותן הבטחה, רק למי שיודע שאחר ההבטחה צריכים עדיין לצעוק, כדי שהצעקה תעשה את המובטח לכלי, שיקבל בעצמו את ההבטחה וישועת ה'. אבל מי שיודע זה היטב, ואותה הבטחה, לא תביאנו לידי ריפיון בעבודת ה', אלא אדרבה להתחזקות לעשות עוד יותר, מבטיחין לו ואז מתקיימת ההבטחה, מכיון שיש לה כלי לחול עליו היינו על מעשיו של הנבטח.

[וז"ש (בראשית רבה עו ב) "אין הבטחה לצדיקים". הכוונה שלצדיקים אין הבטחה בלי פעולה ועבודה, אבל בודאי שיש הבטחה שיושעו אחר העבודה. **ויש לומר שלכך לא נאמר לישראל ההבטחה שלא היו צועקין.** היות וכלל ישראל אינו יודע סוג רצון זה של השי"ת, שהרבש"ע רוצה שגם אחר האמונה בבירור שיושעו גם אח"כ יצעקו מעומק לבם, כי האמונה אינה פוטרת את האדם מהעבודה ועליו לעשות הכל כאילו לא הובטח כלום, - **והשם יתברך רצה שיצעקו כמו שאיתא במדרש (שמות רבה כא ה) הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת קוֹלְךָ כִּי קוֹלְךָ עָרַב (שיר השירים ב, יד) ¹⁴. אבל משה רבינו עליו השלום אף שנבטח צעק. ולכך נאמר לו ההבטחה כנ"ל הצדיק יודע את פנימיות ההבטחה, שמהותה היא כח ורצון ואתערותא דלעילא, הנמשכת אחר האתערותא דלתתא, ולעניננו הישועה שהיא מלמעלה באה על ידי העבודה מלמטה שיצעקו בני ישראל אל ה', ומטעם זה לא מבטיחים אלא למי שיודע שלא מספיק ההבטחה לבד וצריכים לצעוק ויודע איך לקבל את ההבטחה]:**

על ידי התפילה
מוסיפים כח
בפמליא של
מעלה להמשיך
למטה

ומביא בהגהות בני בינה מהליקוטים של השפת אמת בפרשה זו בפסוק מה תצעק "ויש לדקדק על צעקת משה רבינו ע"ה מאחר שהשי"ת גילה לו שכל זה כדי לעשות להם ניסים, אך בלא זה יראה, כי אף שהשי"ת הבטיח לאבות וכן גם למשרע"ה, מ"מ צריך האדם לשמור פקודתו ולצעוק להשי"ת, כי זה שייך לשלימות האדם והשי"ת מבטיח כשיהיה בשלימות הראוי ויצעקו אליו יתברך באופן זה, יעשה להם ההבטחה, כי אין הצעקה והתפילה רק לצורך גבוה, (היינו לא כמו להבדיל בשר ודם שרוצה לשמוע מה שהשני מבקש כי בלי הצעקה לא יודע וגם כשיודע הוא לא מתעררר ח"ו להגיד לו), אלא שנתאוה השי"ת לתפילתן של צדיקים, דבאתערותא דלתתא איתער

[4] (הראיני את מראיך כי קולך ערב ומראיך נאוה) וז"ל המדרש כיון שראו ישראל שהיו מוקפים משלושת רוחות, הים סוגר והשונא רודף והחיות מן המדבר, תלו עיניהם לאביהם שבשמים וצעקו להקב"ה שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה' ולמה עשה הקב"ה להם כך, אלא שהיה הקב"ה מתאוה לתפילתם, אריב"ל כך ישראל כשהיו במצרים והיו משעבדים בהם, התחילו צועקים ותולים עיניהם להקב"ה שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו, מיד וירא אלוקים את בני ישראל התחיל הקב"ה להוציאם משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, והיה הקב"ה מבקש לשמוע את קולם פעם אחרת ולא היו רוצים, מה עשה גילה לפרעה לרדוף אחריהם שנאמר ופרעה הקריב מיד ויצעקו בני ישראל אל ה', באותה שעה אמר הקב"ה לכך הייתי מבקש לשמוע קולכם שנאמר יונתי בחגוי הסלע השמיעיני את קולך קול אינו אומר אלא השמיעיני את קולך, דהיינו אותו הקול שכבר שמעתי במצרים לכך כתוב השמיעיני את קולך. (ע"כ המדרש).

פר' בשלח **שפת אמת המבואר**

עובדא דלעילא, ואמרו חז"ל תנו עוז לאלוקים שישראל עושין רצונו של מקום הם מוסיפים כח בפמליא של מעלה" עכ"ל.

הרבש"ע יעזור שנזכה באמת לעורר את כוחינו בבקשתינו ובתפילתינו להשי"ת, ואז יתקיים בנו הפסוק "צעקו וה' שומע" שהרבש"ע יגאלינו מכל הצרות, שניגאל וניוושע בישועת עולם, בגאולה השלימה במהרה בימינו, אמן ואמן.

שירת הים

תפילין ומילה. ובש"ק שבת ומילה. ותפילין ושבת הוא להשיג הארות עליונים משמים בחי' בפיך. כמ"ש בתפילין למען תהי' תורת ה' בפיך. וגם הוא בחלק הראש והידיים. וכמו כן בשבת שנקראת סהדותא שמעידין בני ישראל על הבורא ית'. וכן איתא בשבת ניתנה תורה. והשבת ניתן לבני ישראל לעסוק בתורה כמ"ש שבת יעשה כולו תורה. ולכן אותות אלה אינם בגוף ממש. רק הארות הבאין מלמעלה על בני ישראל. ומילה היא בגוף בחלק התחתון והיא בחי' מעבר לים הנ"ל שהיא המים והתורה שנמצא בתחתונים עצמם. ולכן בזכות עצמותיו של יוסף עברו הים כמ"ש ויקח משה את עצמות יוסף וכ' הים ראה וינס דרשו חז"ל ארונו של יוסף ראה כו'. וזהו בחינת ובלבבך. וכשקרע להם הים מיד נתגברו בני ישראל בעדות השירה. וע"ז כ' אז ישיר שהוציאו מכח אל הפועל. הגם כי עדיין לא זכו לתורה מן השמים. וזהו עצמו ענין שהקדימו נעשה לנשמע. וז"ש פיה פתחה בחכמה. וזכו אח"כ לתורה מן השמים. וכשזוכין להתעורר מלמטה מקודם הוא סימן ברכה. כמ"ש אשה מזרעת תחלה יולדת זכר. כמ"ש בספרי קודש:

בענין יציאת מצרים וקריעת ים סוף אח"כ אז ישיר משה. ובמדרש פיה פתחה בחכמה כו' לאלו הייתי מצפה כו'. כי בני ישראל נבראו להעיד על השם יתברך כמ"ש אתם עדי. ותשוקה זאת היתה מעולם בלבבות בני ישראל. אך כי לא היו יכולים להוציא מכח אל הפועל. כמו דאיתא כי הדיבור הי' בגלות. כמו כן למטה לא היו יכולין בני ישראל לברר מלכותו ית' בעולם. עד שעבר עליהם כל אלה המעשים. כמ"ש אתה הראת לדעת כו' פרש"י שפתח להם עליונים ותהומות ע"ש. ונשתנה להם כל הטבע. שמים וארץ וים. שזה כלל הבריאה. כי הכל בתורה נברא. ומקודם הי' המים שהוא רמוז על התורה. ואמר יהי רקיע. וחלק הגדול של התורה הוא למעלה. ובחלק שלמטה ג"כ התחלק כמאמר יקוו המים מתחת לרקיע כו'. והכל רומז כי התורה שנמצא בעוה"ז הוא במקום מיוחד. וכפי מה שמבררין האחדות. זוכין למצוא מים ממעיינות ותהומות. והנה בני ישראל זכו להשיג כל דרכי התורה. כמ"ש לא בשמים היא כו' ולא מעבר לים כו' קרוב אליך כו' בפיך ובלבבך כו'. נראה שבב' אלו בפה ובלב. יכולין למצוא הארת התורה שבשמים והתורה שנמצא גם בתחתונים. וב' אלו הם ב' הברייתות שיש לכל איש ישראל.

בענין יציאת מצרים וקריעת ים סוף אחר כך אז ישיר משה. ובמדרש (שמו"ר כג, ד) אז ישיר, משה, הדא הוא דכתיב (משלי לא, כו) **פיה פתחה בחכמה כו'** ותורת חסד על לשונה, מיום שברא הקדוש ב"ה את העולם ועד שעמדו ישראל על הים לא מצאנו אדם שאמר שירה להקב"ה אלא ישראל, ברא אדם הראשון ולא אמר שירה, הציל אברהם מכבשן האש ולא אמר שירה כו' כיון שבאו ישראל על הים ונקרע להם מיד אמרו שירה לפני הקדוש ב"ה שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל הוי פיה פתחה בחכמה, אמר הקב"ה **לא לאלו הייתי מצפה ואין אז אלא שמחה שנאמר אז ימלא שחוק פינו כו'.**

כי בני ישראל נבראו להעיד על השם יתברך כמו שכתוב (ישעיה מג, י) **אַתֶּם עַדְי,** [וכדאיתא במדרש – שישראל מעידין על הקב"ה שהוא אחד¹⁵], **ותשוקה זאת היתה מעולם בלבבות בני ישראל, אך כי לא היו יכולים להוציא מכח אל הפועל כמו דאיתא** (זוה"ק ורא כ"ה ב) **כי הדיבור היה בגלות. וביאור**

הדיבור היה בגלות ולכן לא יכלו להוציא רגשותיהם לפועל

[5] מובא בתוס' חגיגה ג: ד"ה מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. אמרינן במדרש שלשה מעידין זה על זה, ישראל ושבת והקדוש ב"ה, ישראל והקדוש ברוך הוא מעידים על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבת על הקדוש ב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת על ישראל

הענין הוא שלמרות שהיה בלבם תשוקה להוציא מכח אל הפועל את השירה שבלבם והיה ברצונם להעיד אל ה', - כי שירה היא העדות על הקב"ה מעולם העליון לעולם התחתון, שיר"ה נוטריקון ש"ר י"ה הרומז על עלמא דאתכסייא, דהיינו שהיא מגלה את החכמה ובינה של אדם שהיא בעלמא דאתכסייא דהיינו מכוסה ומוסתרת [כמ"ש והחכמה מאין תמצא], - להמשיך את כח החכמה וההשגה משם אל הלב ששם המידות שהם ענין מגולה יותר מהחכמה והבינה, אף גם הוא מכוסה בבחינה מסויימת, ולהוציא את זה אל הדיבור שזה הגילוי, כי הוא מגלה את אשר ישנו לאדם בתוך הלב [וידוע שמלכות - פה, כי גילוי המידות במעשה הוא על ידי הדיבור].

כמו כן למטה לא היו יכולין בני ישראל לברר מלכותו יתברך בעולם, כי שורש גלות הדיבור הוא בגלות השכינה, כי השכינה היא בחינת מלכות - פה - תורה שבעל פה, וכיון שהיא היתה בגלות על כן אף הפה והדיבור שלמטה היה בגלות, וכמו שאנו אומרים "אדנ"י שפתי תפתח", שם אדנות הוא בחינת מלכות דאצילות שהוא שורש הדיבור שפתי תפתח, ורק אז "ופי יגיד תהלתך", אבל אם השורש של הדיבור הוא בגלות אז ודאי שאי אפשר להוציאו מהכח אל הפועל. **עד שעבר עליהם כל אלו המעשים** שהיו במצרים ויצאו משם.

כמו שכתוב (דברים ד ל"ה) **אַתָּה הָרֵאָתָּ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים אֲיִן עוֹד מְלַבְדּוּ, פִּרְשׁ"י שִׁפְתָּח לָהֶם עֲלִיוֹנִים וְתַהוֹמוֹת ע"ש** וזה לשון רש"י שם, הראית כתרגומו אתחזיתא, כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם ז' רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי לכך נאמר אתה הראית לדעת, ועי' עוד רש"י על הפסוק (שמות יכ יט) אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם וז"ל (ד"ה אתם ראיתם) "יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים משיחין לו, שמה שאחרים משיחין לו פעמים לכו חלוק מלהאמין", ובד"ה מן השמים כתב "הרכין השמים ושמי השמים והציען על ההר" עכ"ל, היינו שראו כולם בחוש ממש שאין עוד מלבדו, **ונשתנה להם כל הטבע שמים וארץ וים**.

וכ"כ לעיל תר"מ ד"ה בענין, שכתב שג' דברים אלו שמים וארץ וים שהם נתגלו בשלוש סדרות אלו בא בשלח ויתרו, בפרשת בא היה התגלות השמים במה שהכו את המצרים [על ידי השמים שהמטירו עליהם במכת ברד וכו'] במכות מצרים, פרשת בשלח היה התגלות ארץ כי ארץ היא מידת מלכות שזו היא בחי' קריעת ים סוף, ים הוא ים התורה הקדושה חמישים שערי בינה שהתגלו בשעת מתן תורה האמור בפרשת יתרו, וכתב בשפת אמת שם שלכל זה זכו רק על ידי האמונה שהאמינו אז, **שזה כלל הבריאה**, היינו הים הוא כלל הבריאה כמ"ש (חולין קכז, א) כל מה שיש בארץ יש בים, והו' בשפ"א שם.

שהם יחידים באומות, ועל זה סמכין לומר אתה אחד במנחה בשבת אע"פ שאינו מדבר מעניינא דיומא דשבת כמו תפלת ערבית ושחרית עכ"ל.

קריעת ים סוף
מורה על גילוי
אור התורה
הנמשלת למים

כי הכל בתורה נברא. ומקודם היה המים שהוא רמוז על התורה ואמר (בראשית א, ו) יְהִי רָקִיעַ וְחָלַק הגדול של התורה הוא למעלה כי עיקר חלק התורה שהיא ארוכה מארץ מידה ורחבה מני ים היא רחוקה מהתגלות, ובחלק שלמטה ג"כ התחלק כמאמר "יקוו המים מתחת לרקיע" כו' - יקוו המים מפתח השמים אל מקום אחד. והכל רומז כי התורה שנמצא בעולם הזה הוא במקום מיוחד, כי באמת כל חלקי התורה של למעלה ושלמטה וכן כל חלקי התורה פשט רמז דרש סוד כולם מאוחדים יחד, אבל צריכים לראות את האחדות שהוא האחד יחיד ומיוחד שבתורה, וכמו שפירש מרן הבעש"ט הק' את דרשת חז"ל שאמרו על הפסוק (מלאכי ג, יח) "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו", ואמרו חז"ל (הגיגה ט:) שעובד ה' הוא מי ששנה פרקו מאה פעמים ואחד ואשר לא עבדו זהו מי ששנה רק מאה פעמים, ומפרש הבעש"ט הק' דהכוונה בתיבת "אחד" הוא להקב"ה שהוא יחידו של עולם, והכוונה שמי שלומד תורה אבל אינו זוכר את ה"אחד" היינו היחידו של עולם עליו הכתוב אומר "אשר לא עבדו".

וכפי מה שמבררין האחדות זוכין למצוא מים ממעינות ותהומות, שבכל חלקי התורה מוצאים את האחד יחיד ומיוחד, ואז זוכין להתקשר לשורש ולראות בכל מעיינות התורה את השי"ת. וכפי מה שהאדם מברר שכל העולמות הנפרדים וכל הפירודים שיש בעולם הזה - עלמא דפירודא - עולם העשייה, כולם מקורם ושרשם באחדות, כי באורייתא ברא קוב"ה עלמא, אז הוא זוכה למצוא מים מעיינות ותהומות, היינו שיבקעו לפניו כל המעינות ותהומות רבה, וגם בעולם הזה המסתיר את האלוקות תתגלה אמיתות אלקותו ית', למי שמברר ויודע באמונה פשוטה וכן על ידי עבודת השי"ת ולימוד התורה השגת התורה ופנימיותה, שהכל הוא אלקות וכח הפועל בנפעל.

בני ישראל זכו
להשיג כל דרכי
התורה בפנימיות
ממש

והנה בני ישראל זכו להשיג כל דרכי התורה כמו שכתוב (דברים ל, י"ב-יד) לֹא בְשָׁמַיִם הוּא לְאֹמֵר מִי יַעֲלֶה לָנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָה כו' וְלֹא מֵעֵבֶר לָיִם הוּא לְאֹמֵר מִי יַעֲבֹר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקְחֶהָ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָה כו', כִּי קָרוֹב אֲלֵיךָ כו' הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְּךָ לַעֲשׂוֹתוֹ כו' היינו הן בבחינת מלכות שהיא תורה שבע"פ "בפיך", והן בחינת תורה שבכתב שכתוב עליה "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך", נראה שבב' אלו בפה ובלב יכולין למצוא הארת התורה שבשמים והתורה שנמצא גם בתתונים, אותו המקום אשר הוא מעבר לים החכמה ומעבר לים הבינה, והיא בחינת המלכות שרגליה יורדות מוות, דהיינו שמגיעה אפילו לדרגות התחתונות והשפלות ביותר וגם שם למצוא את הארת התורה. וב' אלו הם ב' הבריתות שיש לכל איש ישראל תפילין ומילה. ובשבת קודש שבת ומילה.

התפילין והשבת
הוא להשיג
הארת התורה
באתערותא
דלעילא

ותפילין ושבת הוא להשיג הארות עליונים משמים בחינת "בפיך" כמו שכתוב בתפילין "למען תהיה תורת ה' בפיך", שיהיה חקוק (אריינגעקריצט) משיג זיין, דערגרייכן און זיך, אין אונזערע כלים דער הארות עליונות בחינת שמים, וגם הוא בחלק הראש והידים, וכידוע שהראש הוא כנגד מצוות שבמחשבה, וידים הם כנגד מצות ה' שהם במעשה, ולכן אנו מניחים תפילין על הראש ועל הידים. וכמו כן בשבת

שנקראת 'סהדותא' שמעידין בני ישראל על הבורא יתברך [כמובא במדרש הנ"ל תוס' חגיגה ג.], **וכן איתא** (שבת פו, ב) **בשבת ניתנה תורה, והשבת ניתנה לבני ישראל לעסוק בתורה כמו שאיתא "שבת יעשה כולו תורה" וכדאי' בתנא דבי אליהו רבה - פרק א: אמר להם הקב"ה לישראל לא כתבתי לכם בתורתו לא ימוש ספר התורה הזה מפיק' (יהושע א) אע"פ שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים, שבת יעשה כולו תורה. מכאן אמרו ישכים אדם וישנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש. ויקרא בתורה וישנה בנביאים ואח"כ ילך לביתו ויאכל כו'.**

ולכן אותות אלו אינם בגוף ממש. רק הארות הבאין מלמעלה על בני ישראל כי הן הארות מקיפין, וממילא אין הם מגלים את אותיות התורה שנמצאים באיש ישראל בעצמו⁶. **ומילה היא בגוף חלק התחתון והיא בחינת מעבר לים הנ"ל** כי במילה יש את בחינת הים שהוא בינה (תיקוני זוהר סוף תיקון ס"ט), ויש בה את ז"א שהוא תפארת גופא, והיא בין נצח והוד שהן תרין שוקין, **שהיא המים והתורה שנמצא בתחתונים עצמם**, חקוק בשרם אורות ואותיות התורה בתוך האדם עצמו.

ולכן בזכות עצמותיו של יוסף שהיה צדיק "יסוד עולם" **עברו הים**, שהגיעו לבחינת "מעבר לים", **כמו שכתוב** (שמות יג יט) **וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף וכו',** (תהילים קיד, ג) **הַיָּם רָאָה נִינְס,** תיבת "הים" מרמז על יוסף הצדיק, כמו שדרשו חז"ל **ארונו של יוסף ראה כו'.** וזה בחינת **ובלבבך**, שהרי על מי שמתנהג באופן ההפוך הוא מכונה "חסר לב" (משלי ו, לב), וא"כ מי ששמור מפגם היסוד אז לבבו שמור לעבודת הבורא יתברך שמו.

וכשקרא להם הים מיד נתגברו בני ישראל בעדות השירה, כי הים נקרא בספה"ק "עלמא דאתכסיא" ויבשה נקראת "עלמא דאתגליא", כי הים הוא כינוי למקום שכל מה שבתוכו סגור וסתום, דהיינו עולם האצילות שנסתר בחיצוניות שבו שהיא מלכות דאצילות שמשם משתלשל לבריאה אז יש שם ים, מחיצה, וצריכים לקרוע אותה בחינת קריעת ים "סוף" היינו סוף המדריגות, ואז מתגלה העלמא דאתכסיא והוא יורד לעלמא דאתגליא.

וע"ד עבודה הכוונה היא שיש מחיצה בין המוח והלב, וגם כאשר אדם לומד למשל עניינים בעבודת ה' ובגדלות ה' ומבינם היטב בשכלו, אין לבו מתפעל מזה ואין לו בחינת דעת [שהוא התקשרות השכל בהמידות], וקריעת ים סוף הוא בהיותו קורע ומסיר המחיצה הזאת. וביציאת מצרים היתה מחיצה זו המצרים בעצמם ולכן הדעת

[6] ראה בשיעור על פרשת בא: "ועל ידי מצות תפילין לאות ולזכרון בין עיניך" אלה האותיות הכתובים בפרשיות "המה מאירים לאדם הארות הגנוזות בשורשן", רואים מלשונו הק' שהארות שמאירים על ידי הנחת התפילין אינן הארות חדשות אלא הארות הגנוזות בנפש איש ישראל, "ובשבת קודש נבדלו בני ישראל ונתעלו ומאיר בהם אור נשמה יתירה לכן הן עצמם אות", כי מתגלה בהם האותיות התורה הקדושה שיש בנפשן. "ולכן בשבת קודש קורין בספר תורה בהתגלות", וקריאת התורה הוא מלשון אדם הקורא לחבירו ובא [כי בקריאת התורה ממשכיין אור התורה] וכדאי' בספה"ק, "ובחול האותיות מתגלין על ידי הבתים" [כי על זה מורה ענין הבתים, שאע"פ שהוא נראה סתום מבחוץ יש בתוכו האותיות הקדושות, וכן הוא איש ישראל שיש בתוכו אותיות קדושות, אותיות התורה].

היתה במצרים בגלות כידוע, ואחר כך הוציא הקב"ה את הדעת מהגלות ונשפע מהמוח ללב, וכן מהלב לדיבור יש ג"כ מחיצה, ומחיצה זו שמונעת מלהוציא מהכח אל הפועל היא נקראת סוף המדריגות "ים סוף", ונקראת גם בשם "פה רע" היינו דיבורים רעים, שמחיצה זו אינה נותנת להוציא מהכח אל הפועל את השירה להשי"ת, והם קרעו מחיצה זו הנקראת "ים סוף" וממילא נפתח פיהם של ישראל, ועל זה כתיב "אז ישיר" שהוציאו מהכח אל הפועל, הגם כי עדיין לא זכו לתורה מן השמים, וזהו עצמו ענין שהקדימו נעשה לנשמע. וזהו שכתוב פיה פתחה בחכמה, וזכו אחר כך לתורה מן השמים "תורת חסד" [על לשונה].

וכשזוכין להתעורר מלמטה מקודם הוא סימן ברכה, כמו שאיתא (ברכות ס.). אשה מזרעת תחילה יולדת זכר, כמו שאיתא בספרי קודש, וכן איתא מהבעש"ט הק', לבאר בזה, שאם ההתעוררות בא מצד הנוק', היינו כנסת ישראל "אשה מזרעת תחילה" אז "יולדת זכר", זכר הוא דעת חזק בעבודה, ובכוחו להשפיע רחמים וחסדים, אבל אם ח"ו לא כן הוא ויש השפעה באתערותא דלעילא בלי אתערותא דלתתא, הרי סימן זה מורה על דינים, ולכן צריך האדם לחזור בתשובה ויחרד האיש וילפת, ויאחזנו מורא ופחד מה אירע עמו למה לא נתעורר מעצמו שהוצרכו מן השמים לעוררו, ובהתעוררות זו מהפכים את הדינים לחסדים!⁷

וכן אומר בעל התניא ז"ע על האמור בפרשת תזריע ד"יולדת זכר" היינו שיתעורר במדריגת דעת חזק בעבודה, עד כדי מדריגת "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", אשר ידוע שהיה תמיד מרעיש בפסוק זה (פלעגט זיך קאכן מיט די פסוק), "רבוננו של עולם איני רוצה את גן העדן העליון שלך ואיני רוצה את הגן העדן התחתון, אלא צריך אני רק אותך לדרך בעצמך", אבל אם הוא במדריגת יולדת נקבה אז יוכל להתפתות אחר התפילה בקל לתענוגי העוה"ז, ולכן היה צריך מיד אחר יציאת מצרים שהוא במדריגת דוכרא שתהיה שירה שבחינתה היא מאתערותא דלתתא, ובחינה זו היא גילוי עלמא דאתכסיא יו"ד ה"א והמשכתו לפ"ה שהוא עלמא דאתגליא.

[7] וז"ל, אשה כי תזריע וילדה זכר, אמרו חכמינו ז"ל, (נדה דל"א ע"א) אשה מזרעת תחלה יולדת זכר כו', דיש שני מיני התעוררות, ענין א' הוא שמתעורר הוא תחלה בתשובה וכיוצא בדבר טוב, ואחר כך מסייעין אותו מלמעלה, כדין (יומא דל"ח ע"ב) הבא לטהר מסייעין אותו, התעוררות ב' שאינו נותן לב לשוב מעצמו בתשובה, או לעשות טוב, כי אם על ידי שמעוררין אותו מלמעלה תחלה אז מתעורר למטה לעשות תשובה, והנפקותא בין שני התעוררות אלו שמעתי ממורי זלה"ה בסוד אשה מזרעת תחלה יולדת זכר שהוא רחמים וכו', והכי נמי כך, אם התעוררות מלמטה תחלה שהוא מייין נוקבין, ואחר כך בא מלמעלה מייין דכורין, הוי זכר רחמים, ובהפוך הוי דינא. (בן פורת יוסף בדרוש לש"ת תקכ"א. דקט"ו ע"ג. ובדרוש לשה"ג תקכ"ז. דק"ז ע"א).

על ידי אמונת בני ישראל נעקר שורש כח מצרים

וכתיב אשר ראיתם, לשון שבח יישר כוחכם שעמדתם בזה הנסיון, [אשר ראיתם את מצרים, והיינו השר של מצרים, מצרים שמו, כדאיתא במדרש והיינו שהיה המלחמה עתה בשורש העליון כי מקודם היה הגאולה בגופות שלמטה], ועל ידי זה לא תוסיפון לראותם עוד כו'. ובזה האמינו בני ישראל כי הוא ישועה לכל הדורות, ולכן אמרו שירה זו שהוא כוללת כל הדורות, על ידי שהאמינו שהיא תשועת עולמים כנ"ל.

בפסוק ויאמינו בה'. וקשה כמו שהקשו במדרש וכי לא היה להם להאמין כו', אך מקודם כתיב ויצעקו כו', ומסתמא היה להם עת צרה מאוד, כמו שכתוב והנה מצרים נוסע שרן של מצרים. ומשה רבינו ע"ה ניחם אותם "אשר ראיתם כו' מצרים היום לא תוסיפו לראותן עוד" כו', פירוש שהראה להם כי בצרה זאת יהיה ישועה לכל הדורות, כמו שכתוב וישועה ה' ביום ההוא כו' שזה היום היה ישועה לדורות.

בפסוק (שמות יד, ל"א) **"וַיֵּאֱמִינוּ בַה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוֹ"**. וקשה כמו שהקשו במדרש וכי לא היה להם להאמין כו' וז"ל המדרש, אמר רבי נחמיה לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמנה שנאמר ויאמן העם, וכתיב ויאמינו בה', אמר רבי יצחק היו רואין כל אותן ניסים שנעשו להם ולא היה להם להאמין כו', וקושייתו היא שפשיטא שהאמינו ומה הגדולה בזה.

אך מקודם כתיב (פסוק י') **"וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה' כו'**, ומסתמא היה להם עת צרה מאוד, כמו שכתוב (קודם לתיבות הנ"ל) **וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסֵעַ אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד - שרן של מצרים. ומשה רבינו ע"ה ניחם אותם** (שם פסוק י"ג) **אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרַאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם כו'**, היינו שאמר להם משה, שטעם ראיתם את מצרים עכשיו, הוא דווקא מפני שעכשיו הם עוקרים את המצרים משורשן, וממילא לא יהיה להם עוד שום תוקף מעתה והלאה, וזה מה שאמר להם לא תוסיפו לראותם עד עולם, **פירוש שהראה להם כי בצרה זאת יהיה ישועה לכל הדורות, כמו שכתוב וישועה ה' ביום ההוא כו', שזה היום היה ישועה לדורות.**

וכתיב "אשר ראיתם" לשון שבח, יישר כוחכם שעמדתם בזה הנסיון ודוגמת מה שאיתא במסכת שבת (פ"ז, א) אשר שברת - יישר כוחך ששברת, ["אשר ראיתם את מצרים", והיינו השר של מצרים, מצרים שמו, כדאיתא במדרש (שמו"ר כא, ה) והיינו שהיה המלחמה עתה בשורש העליון, [כדי לעוקרם משורשן שלמעלה], כי מקודם היה הגאולה בגופות שלמטה], [מכיון שהמלחמה היתה בגופות שלמטה על כן היתה גם הגאולה בגופות שלמטה], ועל ידי זה, בגלל שניצחתם כעת גם את השרים של מצרים.

על כן "לא תוסיפון לראותם עוד" כו', וכן כתב בחידושו על פסח (תרמ"ה ד"ה בפסוק ששת ימים) שהגאולה היה בשורש העליון, ששרן של מצרים רדף אחריהם וכנגד זה "ה' ילחם לכם", כי היה המלחמה בשמים, וכן כתיב "שברת ראשי תנינים", 'ראשי' היינו רק במוחין ובשרשים שלמעלה, ולכן היה ישועה לדורות, וכתיב

הטעם ששרן של מצרים התעורר כדי שיוכלו לעקרן מהשורש

הישועה היתה לכל הדורות ולכן אמרו שירה לכל הדורות

"ישראל נושע בה' תשועת עולמים", כשהישועה באה בכח ה' כדכתיב הכא ויושע ה' עכ"ד וכוונת דבריו שכביכול הקב"ה גאל את עצמו עמהם (ער האט זיך אליין אויסגלייזט) ומנע הקליפות והמסתירים כבודו יתברך שמו. ובזה האמינו בני ישראל כי הוא ישועה לכל הדורות, ולכן אמרו שירה זו שהוא כוללת כל הדורות, על ידי שהאמינו שהיא תשועת עולמים כנ"ל.

ולא נחם - הנהגה למעלה מדרך הטבע

נחם דרך ארץ פלשתים הוא שלא היה הנהגה שלהם על פי הטבע ובחינת ימי המעשה, רק היה בחינת שבת בלבד, כי גם במסעות שלהם כתיב על פי ה' יסעו.

שמעתי מפי מורי זקני ז"ל פירוש ולא נחם נהגם כו', שנקרא הנהגה על שם המנוחה, לאשר תכלית הדרך הוא לבוא למקום המנוחה עכ"ד ז"ל. ויתכן ללמוד מזה, כי השבת שנקרא יום המנוחה הוא המנהיג לכל ימי המעשה, וי"ל ולא

בפסוק (י"ג ז) ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבבו מצרימה". ופרש"י ולא נחם - ולא נהגם.

שמעתי מפי מורי זקני ז"ל פירוש "ולא נחם" נהגם כו', שנקרא הנהגה על שם המנוחה, לאשר תכלית הדרך הוא לבוא למקום המנוחה עכ"ד ז"ל.

ויתכן ללמוד מזה, כי השבת שנקרא יום "המנוחה" הוא המנהיג לכל ימי המעשה היינו שבדרגת העבודת ה' שיהודי נמצא בשבת, בדרגה זו הוא כל ימי השבוע, וכמ"ש לעיל שכל השפע של כל הששה ימים תלוי הכל בשב"ק, ואין זה רק בגשמיות אלא גם בעבודת השם הוא כן.

שבת נקרא יום מנוחה מלשון הנהגה

ויש לפרש ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים הוא שלא היה הנהגה שלהם על פי הטבע ובחינת ימי המעשה וכן כתב לעיל תרל"ט ד"ה במדרש, שפרעה הרשע ראה שאין לו ברירה והוא מוכרח לשלח את בני ישראל ולכן חיבר עצמו אליהם ושילחן ברצון טוב, והרי "כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים" ולכן כתיב ויהי שמשא אמר וי (ויהי קאי על משה, כדאיתא בשמו"ר כ, ח) ולכן היה על זה העצה מהבורא יתברך שמו להגביה אותם למעלה מהטבע, כמו שכתוב במדרש "ולא נחם אלקים דרך ארץ" כו' (היינו שלא הנהיגם בטבע אלא למעלה מהטבע), כדי שלא יוכל להרע תערובות התחברות פרעה שזה ענין "ערב רב עלה איתם" עיי"ש דבה"ק, רק היה בחינת שבת בלבד, כי גם במסעות שלהם כתיב "על פי ה' יסעו", וכן כתב במסעי תרמ"ג (ד"ה במדרש הבורח) "וכתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, הינו שגם בבחינת המסעות ובריחות שהיו בורחין ממקום למקום, עם כל זה היה אצלם המנוחה ולא הוצרכו לחלל השבת" כו' עיי"ש שעל ידי זה זכו לבחינת מנוחה גם בימי המעשה, כן נזכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחי העולמים במהרה בימינו ואמן.

הטעם שלא שלחם השי"ת בדרך הטבע

